

КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ РАЗЛИЧИТИХ СТРАТЕГИЈА У ДАВАЊУ ПОДРШКЕ РАЗВОЈУ ДУНАВСКОГ РЕГИОНА¹*Доц. др Соња Јовановић², Доц. др Снежана Радукић³***Резиме**

Растућа институционална, економска и друштвена међузависност захтева заједничко деловање за излазак у сусрет изазовима одрживог развоја. Концепт одрживог развоја Европске уније заснива се на уравнотеженом привредном расту и макроекономској стабилности, високо конкурентној тржишној економији, чији је циљ пуна запосленост, друштвени напредак и висок ниво заштите и унапређења квалитета животне средине. Предмет анализе у овом раду јесте указивање на међусобну повезаност циљева и приоритета неколико битних стратегија у функцији одрживог развоја европских земаља. Посебан акценат је на повезивању Стратегије за Дунавски регион са другим стратегијама у циљу интегралног приступа развоју овог региона, координације секторских политика и координације на свим нивоима. Стратегија за Дунавски регион доприноси остварењу циљева руралног развоја, што је у овом раду посебно наглашено. Методе које ће се користити у раду јесу компаративни метод, метод анализе и синтезе.

Кључне речи: Дунавска стратегија, одрживи развој, рурални развој, конкурентност, сарадња.

Платформа Европске уније за остваривање економских, еколошких и социјалних циљева развоја

Европски савет је 2005. године донео декларацију⁴ у којој су дефинисани основни циљеви и принципи креирања политике која би требало да представља основу за ревизију Стратегије одрживог развоја из 2001. године. Кључни циљеви нове политике одрживог развоја ЕУ су: заштита животне средине, друштвена једнакост

1 Рад је реализован у оквиру пројеката бр. 179066 и 44007 Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије.

2 Доц. др Соња Јовановић, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Трг краља Александра Ујединитеља 11, 18000 Ниш, 018/528-655, sonja.vucic@eknfak.ni.ac.rs,

3 Доц. др Снежана Радукић, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Трг краља Александра Ујединитеља 11, 18000 Ниш, 018/528-655, snezana.radukic@eknfak.ni.ac.rs

4 Draft Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development, Commission of the European Communities, Brussels, 25.05.2005.

и кохезија, економски просперитет и прихватање међународне одговорности.

Одрживи развој би требало да буде интегрисан у процес доношења одлука на свим нивоима. То захтева добру међународну сарадњу и међусобну подршку узимајући у обзир различите институционалне оквире, културе и специфичне околности у државама чланицама.

У складу са проактивним приступом ЕУ, Европски савет је јуна 2006. године усвојио амбициозну и ревидирану Стратегију одрживог развоја (СДС) за проширену ЕУ⁵. Глобални циљ нове СДС ЕУ је идентификовање и развој активности које омогућавају да ЕУ одржава континуирано побољшање квалитета живота за садашње и будуће генерације. Ово би могло да се оствари ефикасном употребом расположивих ресурса, побољшањем иновационог потенцијала привреде, бољом заштитом животне средине и друштвеном кохезијом. Дакле, нова, комплетнија и амбициознија Стратегија одрживог развоја ЕУ са циљевима, индикаторима и ефективном мониторинг процедуром је базирана на дугорочној визији и потпуно укључује екстерну димензију.

Прве иницијативе које су предузете у спровођењу Стратегије, а које су комплементарне са другим стратегијама и активностима Европске уније и европских земаља, су: инвестирање у истраживање и развој нових технологија, међусобна сарадња европских земаља у правцу смањивања емисија штетних гасова, акциони план за остварење циљева енергетске ефикасности, побољшање координације и пружање помоћи у циљу развоја недовољно развијених подручја, као и јачање улоге ЕУ у глобалном процесу одрживог развоја и смањења регионалних неједнакости.

Стратегија за Дунавски регион у функцији остварења циљева Европске уније

Европска унија је усвојила нову стратегију развоја „Европа 2020“. У овој Стратегији се као „основне одреднице и приоритети будућег развоја наводе: 1) развој заснован на знању; 2) одрживи развој; 3) инклузивни развој“.⁶ Из наведених приоритета произилазе циљеви које би требало остваривати у оквирима сваке националне економије: 1) повећање запослености, 2) развој истраживања и иновација, 3) управљање климатским променама и енергетским ресурсима, 4) подизање нивоа образовања, 5) смањење сиромаштва.

Ови приоритети развоја ЕУ уграђени су у нови концепт политике руралног развоја. Тако, можемо говорити о новим циљевима руралног развоја ЕУ за

⁵ На основу Стратегије одрживог развоја усвојене 2001. године.

⁶ Europa 2020, A Strategy for smart, sustainable and inclusive growth, European Commission, Brussels, 03.03.2010.

период до 2020. године⁷: 1) *Повећање конкурентности пољопривредног сектора*. Најзначајнији допринос остварењу овог циља обезбедиће се ширењем иновација и ефикаснијим коришћењем расположивих ресурса; 2) *Одрживо управљање природним ресурсима*. За остварење овог циља нагласак је на већем ангажовању на смењењу емисије штетних гасова, повећању енергетске ефикасности, употреби обновљивих извора енергије, примени адекватних мера за очување квалитета земљишта; 3) *Балансирани територијални развој руралних подручја*. Повезивање урбаних и руралних подручја, као и региона из различитих земаља, може допринети побољшању услова живота у руралним срединама и омогућити креирање конкурентског и динамичног пољопривредног сектора.

За остварење веће ефикасности и конкурентности неопходно је повезивање политике руралног развоја са другим политикама и стратегијама ЕУ. Једна од важних стратегија ЕУ, не само за земље чланице, јесте Стратегија ЕУ за Дунавски регион. Ова Стратегија може допринети остварењу циљева Европске уније, али и циљева руралног развоја земаља у Европи. У прилог овоме јесте један од закључака Савета ЕУ, донет на седници у Луксембургу, 13. априла 2011. године, који „наглашава да је Стратегија ЕУ за Дунавски регион стратешки оквир заснован на стратегији „Европа 2020” и европској Стратегији о одрживом развоју, па је стога њен потенцијал да допринесе дугорочним циљевима, као и „паметном”, одрживом и инклузивном расту Европске уније осигуран”⁸.

Стратегија за Дунавски регион у потпуности подржава и ојачава циљеве политике руралног развоја. Овом Стратегијом се подржавају све компоненте концепта одрживог развоја, потенцира улога потрошње енергије и коришћења обновљивих извора енергије, омогућава унапређење пословног окружења, обезбеђује инклузивни приступ развоју друштвених заједница, што је у функцији развоја великог броја земаља Европе.

Циљеви ових стратегија су међусобно комплементарни. Заједничко обележје јесте коришћење расположивих економских, еколошких и социјалних потенцијала у функцији остварења концепта одрживог развоја.

Значај имплементације Стратегије Дунавског региона за одрживи развој руралних подручја

Један од приоритетних циљева будућег пољопривредног и руралног развоја јесте обезбеђење амбијента за развој конкурентности сектора пољопривреде и

7 The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future, European Commission, Brussels, 18.11.2010.

8 Council conclusions on the European Union Strategy for the Danube Region, Council of the European Union, Brussels, 13 April 2011.

одрживог руралног развоја. Посебно значајна димензија будућег развоја јесте повезивање са другим регионима, суседним земљама и локалним заједницама. Основни циљ је јачање заједничких иницијатива за остварење бољег живота људи у тим срединама. Поред овог, важан циљ је заштита животне средине и ефикасније коришћење ресурса. Један од посебно атрактивних региона за остварење овакве сарадње јесте Дунавски регион. Пажња Европске уније у последње време окренута је овом региону који има преко сто милиона људи, обухвата једну петину површине ЕУ и представља „област од виталног значаја за Европу”⁹.

Неки од изазова са којима се суочавају земље у Дунавском региону су: могућности већег коришћења потенцијала речног саобраћаја; повећање ефикасности коришћења и уштеде енергије; остварење боље институционалне и финансијске сарадње земаља дуж овог региона; смањење постојећих регионалних разлика; заштита животне средине и управљање концептом одрживог развоја на вишем, међународном нивоу; подизање свести свих становника у региону о својим улогама и одговорностима у будућем развоју. За суочавање са овим изазовима потребан је адекватан стратешки оквир и добро осмишљене активности. У том правцу, у оквиру Стратегије ЕУ за Дунавски регион дефинисана су четири стуба развоја, а сваки стуб садржи неколико приоритетних области. Како би се дефинисани циљеви, као приоритети развоја Дунавског региона, преточили у конкретне мере за њихово остварење, потребно је предвидети активности за сваку област и пројекте за њихову реализацију. На Слици 1 представљена је структура Стратегије за Дунавски регион. Посебно је истакнута улога коју пољопривреда и рурални развој имају у овој Стратегији. Тако, основни стубови Стратегије за Дунавски регион су¹⁰: 1) *Повезивање* Дунавског региона кроз: развој саобраћајне инфраструктуре, развој обновљивих извора енергије, промовисање културе, туризма, контаката међу људима; 2) *Заштита животне средине*: управљање квалитетом вода, заштита биљних и животињских врста, управљање квалитетом ваздуха и земљишта; 3) *Изградња просперитета* у Дунавском региону: развој образовања и информационе технологије, јачање конкурентности предузећа, развој кластера и мрежа; 4) *Јачање* Дунавског региона: јачање институционалних капацитета.

9 Стратегија Европске уније за Дунавски регион, <http://www.dunavskastrategija.rs/sr/?d, str. 3>.

10 Ибид, стр. 6.

Слика 1. Структура циљева и активности за спровођење Стратегије ЕУ за Дунавски регион

Извор: Према Стратегији ЕУ за Дунавски регион, <http://www.dunavskastrategija.rs/sr/?d>

Аграрни и рурални развој су експлицитно наведени у оквиру трећег стуба Стратегије Дунавског региона, односно у оквиру социјалне и економске компоненте. Неке од приоритетних области у оквиру овог стуба су развој предузећа, запошљавање, умрежавање. За остварење циљева овог стуба, односно за развој приоритетних области, предвиђене су активности које се односе на побољшање конкурентности руралних области, а посебно сектора пољопривреде. Међутим, спровођење политике руралног развоја тесно је повезано са сва четири стуба Стратегије.

Остварењем циљева сваког стуба допринело би се и руралном развоју. На пример развој технике, иновација, информационих технологија, нових извора енергије, утицаће свакако на подизање конкурентности предузећа у руралним срединама. Развој мрежа за подршку предузетништву и малих и средњих предузећа (МСП) такође ће допринети подизању конкурентности различитих сектора и диверзификацији активности у руралним срединама. Овде се нарочито истиче значај сарадње која може да се оствари уз помоћ кластера у пекограничном и међусекторском повезивању. Унапређење програма образовања, побољшање сарадње у производњи, дистрибуцији и пласирању производа допринело би овој активности. С обзиром на то да се ради о комплементарним активностима, потребан је интегрални приступ развоју овог региона, координација секторских политика и координација на свим нивоима (међународном, националном, регионалном).

4. Стратегија одрживог развоја Републике Србије

Влада Републике Србије је маја 2008. године усвојила Националну стратегију одрживог развоја. „Циљ Националне стратегије одрживог развоја је да доведе до равнотеже три кључна фактора, односно три стуба одрживог развоја: *одрживог економског раста* и привредног и технолошког развоја, *одрживог развоја друштва* на бази социјалне равнотеже, *заштите животне средине* уз рационално располагање природним ресурсима, спајајући их у једну целину подржану одговарајућим институционалним оквиром“.¹¹

Кључни национални приоритети Републике Србије, чијим остварењем се остварују циљеви одрживог развоја, су следећи: чланство у ЕУ; развој конкурентне тржишне привреде и уравнотежен економски раст; развој и образовање људи, повећање запошљавања и социјална укљученост; развој инфраструктуре и равномеран регионални развој и заштита и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса. Циљеви предвиђени овом Стратегијом су у сагласности са циљевима претходно представљених стратегија ЕУ.

Национални акциони план одрживог развоја је кључни механизам за спровођење Стратегије. У Акционом плану, циљеви постављени у Стратегији развијају се у активности. За сваку предвиђену меру и активност дефинисани су рокови за имплементацију. Такође, за већину мера и активности дефинисани су укупни трошкови имплементације, као и извори из којих ће се финансирати. Праћење спровођења Стратегије се врши на основу сета међународно признатих индикатора одрживог развоја.

У првом делу Акционог плана за спровођење Националне стратегије одрживог развоја за период од 2009. до 2017. године¹² истиче се да је Србији неопходан одрживи економски раст заснован на знању, експанзији трећег сектора, успостављању система одрживе производње и потрошње и интернализацији екстерналија. У другом делу се детаљно описују активности за остварење одрживог развоја друштва (друштвене вредности, квалитет живота и друштвено благостање; популациона политика; социјална сигурност; сиромаштво и социјална укљученост; јавно здравље; регионални и локални аспекти одрживог развоја итд.). Трећи део се бави животном средином и природним ресурсима. У оквиру овог дела разматра се утицај економских сектора на животну средину.

Овако дефинисане активности за спровођење циљева Стратегије одрживог развоја су комплементарне активностима предвиђеним другим стратегијама и акционим плановима националног и међународног значаја. За остварење циљева одрживог

11 Национална стратегија одрживог развоја, Службени гласник Републике Србије, бр. 57, 3. јун 2008, стр. 6.

12 Акциони план за спровођење Националне стратегије одрживог развоја за период од 2009. до 2017. године, <http://www.odrzivi-razvoj.gov.rs/uploads/documents/Akcioni-plan-za-sprovodjenje-NSOR.pdf>

развоја, вођење политике регионалног развоја, заштиту животне средине, развој економије засноване на знању, посебно важна стратегија за Србију јесте Стратегија за Дунавски регион.

Значај имплементације Стратегије Дунавског региона за Србију

Значај примене Стратегије Дунавског региона за Србију је велики. Предност се очекује у повећању конкурентности домаће економије и поспешивању економске, социјалне и сарадње у домену заштите животне средине са свим земљама овог региона. Као приоритети у развоју српске дунавске регије препознати су¹³: 1) Развој транспорта, енергије и информационо-комуникационих технологија, 2) Заштита животне средине, 3) Економски развој и јачање регионалне сарадње и партнерства у региону Подунавља, 4) Успостављање система сигурне пловидбе и афирмација принципа владавине права, 5) Стварање економије знања кроз сарадњу у региону Подунавља и активна улога науке у постизању циљева Стратегије.

У оквиру приоритета који се односи на економски развој и јачање регионалне сарадње и партнерства, важна област јесте рурална. Препознати проблеми руралних подручја дуж Дунава (претежно бављење пољопривредом, висок ниво руралног сиромаштва итд.) могли би бити решени реализацијом неких активности у оквиру ове Стратегије. На пример, развојем МСП и предузетништва, као и умрежавањем пословних субјеката кроз повезивање у кластере, може се допринети руралном развоју. Неки од конкретних пројеката од значаја за развој дунавске регије у Србији су: развој руралног туризма Источне Србије, пројекат „Винске руте” и др. Као предуслов за обезбеђење овог развоја јесте унапређење руралне инфраструктуре. Повезивањем са другим регионима дуж Дунава, остварењем боље сарадње у изради и реализацији заједничких пројеката, потенцирањем значаја науке у остварењу циљева Стратегије и интензивирањем научне и стручне сарадње између земаља региона, сигурно ће сви ресурси и потенцијали развоја бити у функцији одрживог развоја овог дела Европе.

Закључак

Концепт одрживог развоја уграђен је у политике ЕУ из којих произилазе стратегије развоја у наредном периоду. Будућност Европске уније може да се посматра у контексту глобалних изазова и даљег проширења, па због тога ЕУ улаже значајне напоре у промовисању одрживог развоја и на међународном нивоу.

За Србију је од велике важности остварење међународне сарадње са европским земљама и у том контексту актуелна је Стратегија за Дунавски регион која подржава овакав приступ. Партнерство у креирању и реализацији пројеката, пословна сарадња и умрежавање, подстицање размене знања и развоја науке и

13 Позиција Републике Србије за учешће у изради свеобухватне стратегије Европске уније за регион Дунава, <http://www.dunavskastrategija.rs/sr/?p=32>

технологије, размена искустава у програмима социјалне инклузије, сарадња у области заштите животне средине, кроз синергијски ефекат различитих стратегија требало би да допринесе ефикасном развоју компоненти концепта одрживости подунавских земаља.

Литература

1. *Акциони план за спровођење Националне стратегије одрживог развоја за период од 2009. до 2017. године*, <http://www.odrzivi-razvoj.gov.rs/uploads/documents/Akcioni-plan-za-sprovodjenje-NSOR.pdf> (14.08.2011.)
2. *Council conclusions on the European Union Strategy for the Danube Region*, Council of the European Union, Brussels, 13 April 2011., http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/danube/index_en.cfm#4, (26.08.2011.)
3. *Draft Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development*, Brussels, 25.5.2005., http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0218en01.pdf (14.08.2011.)
4. *Europa 2020, A Strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, European Commission, Brussels, 03.03.2010., http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm, (21.07.2011.)
5. *Национална стратегија одрживог развоја*, Службени гласник Републике Србије, бр. 57, 3. јун 2008., <http://www.odrzivi-razvoj.gov.rs/assets/download/Nacionalna-strategija-odrzivog-razvoja-Republike-Srbije.pdf> (14.08.2011.)
6. *Позиција Републике Србије за учешће у изради свеобухватне стратегије Европске уније за регион Дунава*, <http://www.dunavskastrategija.rs/sr/?p=32> (15.08.2011.)
7. *Стратегија Европске уније за Дунавски регион*, <http://www.dunavskastrategija.rs/sr/?d>, (15.08.2011.)
8. *The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientations*, Brussels, 9.2.2005., http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0037en01.pdf (14.08.2011.)
9. *The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future*, European Commission, Brussels, 18.11.2010., http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/communication/index_en.htm, (14.08.2011.)

COMPLEMENTARITY OF DIFFERENT STRATEGY BY SUPPORTING THE DEVELOPMENT OF THE DANUBE REGION

Ph. D. Sonja Jovanović, Assistant Professor

Ph. D. Snežana Radukić, Assistant Professor

University of Niš, Faculty of Economics, Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000
Niš, sonja.vucic@eknfak.ni.ac.rs, snezana.radukic@eknfak.ni.ac.rs

Summary

The growing institutional, economic and social interdependence requires collective action to go to meet the challenges of sustainable development. The concept of sustainable development of the European Union is based on balanced economic growth and macroeconomic stability, a highly competitive market economy, aiming at full employment, social progress and a high level of protection and improvement of environmental quality. The subject of analysis in this paper is to point out the interconnectedness of goals and priorities of several important strategies for sustainable development of European countries. Special emphasis is on linking strategy for the Danube region with other strategies in an integrated approach to the development of the region, coordination of sectorial policies and coordination at all levels. Strategy for the Danube region contributes to achieving the objectives of rural development, as this paper points out. The methods to be used in the work are comparative method, analysis and synthesis.

Key words: *Danube Strategy, sustainable development, rural development, competitiveness, cooperation.*